

focus@ongewervelden.12

december 2008

12de focus@ongewervelden 2008

In deze laatste focus@2008 staat vooral informatie. We blijven nog even in het (bijna)voorbije jaar met het symposium van het KBIN en kijken ondertussen ook al uit naar 2009 met het jaarprogramma van de poelenwerkgroep en de Sleedoornpage-excursies. Deze wintermaanden lenen zich trouwens uitstekend om even aandacht te besteden aan minder opzichtige insecten zoals de Hazelaarbladrolkever die we jullie voorstellen als Dier van de Maand.

Volgende thema's komen aan bod:

- **Dier van de Maand: De Hazelaarbladrolkever (*Apoderus coryli*)**
- **Segrijnslak**
- **jaarprogramma poelenwerkgroep 2009**
- **Sleedoornpage-excursies winter 2008 – 2009**
- **programma symposium: Entomology in Belgium 2008**
- **UGent bestudeert insecten**
- **Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje in Nederland**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: De Hazelaarbladrolkever (*Apoderus coryli*)

Tekst: Nobby Thys

Herkenning

De Hazelaarbladrolkever behoort tot de familie van de snuitkevers, een familie die zich meestal kenmerkt door een eerder langgerekte kop.

De soort is 6 tot 8 mm groot en makkelijk herkenbaar aan het relatief ronde en bolle, rode achterlijf en de zwarte kop. Als je goed kijkt, zie je dat het eerste gedeelte van de poten en het borststuk nog rood zijn. Verder is het diertje zwart gekleurd, ook aan de onderzijde. De kop is naar achteren toe ingesnoerd en het borsstuk naar voren toe, zodat er tussen de kop en het halsschild een insnoering zichtbaar is.

Er bestaan meerdere soorten bladrolkevers zoals de Berkenbladroller (*Deporaus betulae*), Berkensigarenmaker (*Byctiscus betulae*), Eikenbladrolkever (*Attelabus nitens*) (die er toch wel fel op lijkt), enz...

Voorkomen

De Hazelaarbladrolkever komt voor in grote delen van Europa en is een algemene soort in ons land. Doordat hij voornamelijk in de bomen leeft, zit de kever vrij goed verscholen tussen de bladeren. Hij is echter wel in staat om te vliegen.

De volwassen kevers komen voor van mei tot september.

Voedsel

Alle snuitkevers en hun larven voeden zich met levend plantaardig voedsel (bladeren, vruchten,...).

De Hazelaarbladrolkever en zijn larven voeden zich bij voorkeur met hazelaar, maar ook soms met de bladeren van andere loofbomen.

Sigarenmakers

Het vrouwtje maakt twee inkepingen aan de zijkant van een (hazelaar)blad. Deze loopt horizontaal tot aan de hoofdnerf. Deze twee stukje ingesneden blad worden (aan de onderzijde van de insnijding) tot een langwerpige kokertje gevouwen. Dit langwerpige kokertje wordt ook wel eens 'sigaar' genoemd. Dikwijls blijft er boven de sigaar nog slechts een klein stukje onaangeroerd blad hangen.

In deze 'sigaar' legt het vrouwtje haar eitjes. De larven voeden zich met het blad dat in de 'broedkamer' aanwezig is. Naarmate de larven eten, groeien ze, maar doordat ze zich voeden met de binnenste lagen van de broedkamer zelf, ontstaat er in de broedkamer ook meer ruimte. De larve is oranje en heeft geen pootjes.

De volgroeide larven laten zich op de grond vallen om daar te verpoppen en zo te overwinteren.

De pop is ook oranje. Vlak voor het uitkomen kan je door de pop heen de zwarte kleur op de kop en pootjes zien.

Segrijnslak

Tekst: R. De Clercq

Bij deze wil ik jullie allemaal bedanken voor de waarnemingen van de Segrijnslak.

Een belangrijke vaststelling is (zoals ik al vermoedde) dat de verspreidingskaartjes van slakkensoorten in België verouderd zijn; Limburg is ondertussen blijkbaar genoeg verstedelijkt om ook voor Segrijnslakken leefbaar te zijn, getuige daarvan de waarnemingen uit diverse plaatsen verspreid in die provincie.

Zo zie je maar, dat er ook voor amateurbiologen nog veel ruimte is om basisonderzoek te doen. Bedankt!

Jaarprogramma poelenwerkgroep 2009

Afspraakplaats: Pastorie St. Jozef Olen Lichtaartseweg, 200

Zaterdag 24 januari 2009

- a) **1ste keer Metingen** in het veld en nemen van monsters om 9u
- b) **Analyses watermonsters** om 13u tot 17u

Woensdag 28 januari 2009 – wo. 4 februari – wo. 11 februari

Initiatiecursus microscopie om 19u30 tot 22u

Inschrijven verplicht 6€, slechts 12 plaatsen

Woensdag 25 maart 2009

- a) **1ste maal Bemonsteren** Snepkensvijver deel 1 (kwelzone + uitstroom) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Zaterdag 18 april 2009

- a) **2de keer Metingen** in het veld, nemen van monsters én **inventarisatie** van de voorjaarsbloeiërs, om 9u
- b) **Analyses watermonsters** om 13u tot 17u

Woensdag 22 april 2009

- a) **1ste maal Bemonsteren** Westerlo om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Woensdag 20 mei 2009

- a) **1ste maal Bemonsteren** Snepkensvijver deel 2 (middendeel) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Woensdag 24 juni 2009

- a) **2de maal Bemonsteren** Westerlo om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Woensdag 8 juli 2009

- a) **2de maal Bemonsteren** Snepkensvijver deel 1 (kwelzone + uitstroom) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Zaterdag, 18 juli 2009

Planteninventarisatie Snepkensvijver om 9u

Zaterdag, 25 juli 2009

- a) **3de keer Metingen** in het veld en nemen van monsters om 9u
- b) **Analyses watermonsters** om 13u tot 17u

Woensdag 12 augustus 2009

- a) **2de maal Bemonsteren** Snepkensvijver deel 2 (middendeel) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Zaterdag 29 augustus 2009

Planteninventarisatie Westerlo om 9u

Woensdag 9 september 2009

- a) 3de maal **Bemonsteren** Snepkensvijver deel 1 (kwelzone + uitstroom) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Woensdag 30 september 2009

- a) 3de maal **Bemonsteren** Westerlo om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Woensdag 14 oktober 2009

- a) 3de maal **Bemonsteren** Snepkensvijver deel 2 (middendeel) om 14u
- b) **Determinatie** waterdiertjes vanaf 19u tot 22u

Zaterdag 24 oktober 2009

- a) 4de keer **Metingen** in het veld en nemen van monsters om 9u
- b) **Analyses watermonsters** om 13u tot 17u

Woensdag 28 oktober 2009

Evaluatie- en planningsvergadering (werkjaar en tentoonstelling) om 20u tot 22u

Woensdag 18 november 2009

Bespreking wateranalyses om 19u30 tot 22u

Inlichtingen: Eric Stoffelen tel. 011-21 56 50 of ericstoffelen@skynet.be

Sleedoornpage-excursies winter 2008 - 2009

Door zijn verborgen levenswijze heeft de sleedoornpage iets mysterieus. Om de actuele verspreiding van deze dagvlinder beter in kaart te brengen, organiseren we deze winter verschillende zoektochten waarbij we de opvallende eitjes op sleedoornstruwelen gaan zoeken. Tijdens deze zoektochten staan ervaren vlinderkenners paraat om iedereen met woord en daad bij te staan. Beginners zijn dus zeker en vast welkom. Na afloop van de zoektocht wordt informatie meegegeven over hoe en waar je in jouw buurt verder kan gaan zoeken.

De verzamelde gegevens worden gebruikt voor het atlasproject van de Vlinderwerkgroep. De lokale activiteiten zijn een samenwerking tussen de lokale Natuurpunt-afdelingen en studiewerkgroepen, de Regionale Landschappen, Brakona, Likona, de Zuidwest-Vlaamse Vlinderkring en de Vlinderwerkgroep van Natuurpunt.

Voor meer info over de organisatie contacteert u de lokale verantwoordelijke of stuurt u een mailtje naar koen.berwaerts@versateladsl.be of vlinders@natuurpunt.be

- 23/11/2008 Inventarisatie in de Koeheide
 - 13u30 cafe D'aa Boan, Oude Baan nr 80, Bertem
 - Organisatie: Natuurstudiegroep Dijleland, Natuurpunt afdeling Leuven en Vijl
 - Contact: Bart Creemers, 0496/89 31 06

- 23/11/2008 Inventarisatie in het Uilenbroek
 - 9u30 ingang reservaat Uilenbroek, Waesberg, ongeveer halweg, Sint-Maria-Lierde
 - Organisatie: Natuurpunt afdeling Boven-Dender
 - contact: Carlos D'Haeseleer, 054/41 87 09

- 30/11/2008 Inventarisatie in Essenbeek
 - 13u30 kerk van Essenbeek, einde voorzien rond 16u
 - Organisatie: Vlinderwerkgroep Thecla, Natuurpunt Pepingen en Halle
 - Contact: Geert Depauw, 0494/39 66 49 of Pascal Lauwereins, 0497/43 03 94

- 6/12/2008 Inventarisatie in Bos 't Ename
 - 9u30 loods van Bos 't Ename, einde rond 12u30
 - Organisatie: Jeugdbond voor Natuur en Milieu
 - Contact: Jens D'Haeseleer, 0479/73 77 45

- 7/12/2008 Inventarisatie in het Walenbos
 - 13u30 kerk van Houwaart, einde omstreeks 17u
 - Organisatie: Natuurpunt Natuurstudiewerkgroep Hagelandse Heuvelstreek
 - Contact: Koen Berwaerts, 0496/73 14 39

- 14/12/2008 Inventarisatie in Bos van Steps en de bermen van de E40
 - 13u30 aan Heilige Kruiskapel, hoek Bormansstraat en Walhostraat, Walshoutem (Landen)
 - Organisatie: Natuurpunt afdeling Landen en Natuurstudiewerkgroep Velpe-Mene
 - Contact: Griet Nijs, 0479/86 77 25

- 20/12/2008 Inventarisatie van de Kemmelberg en de Monteberg
 - 13u45 aan De Dries in Kemmel, einde omstreeks 16u
 - Organisatie: Zuidwest-Vlaamse Vlinderkring
 - Contact: Jori Degrande, 0485/76 97 47
 - Meebrengen: loupe en laarzen/wandelschoenen

- 28/12/2008 Inventarisatie van de Tiendenberg
 - 13u30 aan het Plein van Kanne, einde omstreeks 16u30
 - Organisatie: LIKONA
 - Contact: Luc Crèvecoeur, 089/35 77 60

- 17/1/2009 Inventarisatie in De Dorent
 - 13u30 Dorentstraat in Zemst
 - Organisatie: Natuurpunt afdeling Zemst en Regionaal Landschap Groene Corridor
 - Contact: Wim Solie, 0499/27 94 39

- 17/1/2009 Inventarisatie in Pikhakendonk
 - 13u30 aan de kerk van Rijmenam
 - Organisatie: Natuurpunt NP afdeling Mechels Rivierengebied en Regionaal Landschap Rivierenland
 - Contact: Diane Appels, 015/51 69 97

- 18/1/2009 Inventarisatie van de natuurgebieden in Pepingen
 - 13u30 gemeentehuis van Pepingen, einde voorzien rond 16u
 - Organisatie: Vlinderwerkgroep Thecla en Natuurpunt Pepingen
 - Contact: Geert Depauw, 0494/39 66 49

- 25/01/2008 Inventarisatie in Tongeren en Kortesseem
 - 9u30 aan de Kerk van Overrepen, baan Hasselt-Tongeren
 - Organisatie: LIKONA
 - Contact: Luc Crèvecoeur, 089/35 77 60

Programma symposium: Entomology in Belgium 2008

Op **5 december 2008** vanaf 9u in het **KBIN**, Vautierstraat 29, 1000 Brussel.

Prijs te betalen aan ingang: 15 euro voor leden die hun lidgeld voor 2008 betaald hebben vóór 01.09.08 en 60 euro voor niet-leden van de KBVE of leden die hun lidgeld voor 2008 niet tijdig betaald hebben.

Symposium «Entomology in Belgium 2008», December 5, Brussels
Organized by the Royal Belgian Entomological Society

Programme

- 8:00–9:00** **Arrival of the participants**
(at the IRSNB-KBIN, rue Vautierstr. 29, B-1000 Brussels)
- 9:00** **Welcome**
G. Van Impe, President
- Chair **Session « Ecology and Evolution of Insects »**
J.-L. Boevé
- 9:10** **Defence strategies in Argidae and Pergidae sawfly larvae**
J.-L. Boevé (Bruxelles)
- 9:25** **Behavioural niche shift by a parasitoid larva in response to host mortality risk**
F. Muratori & R. Messing (Louvain-la-Neuve, Hawaii)
- 9:40** **Life history traits of *Culex pipiens*, the house mosquito, under different thermal conditions**
C. Garros, D. Damiens & T. Hance (Louvain-la-Neuve)
- 9:55** **Life-cycle timing of ground-living spiders and carabid beetles along the Belgian coast as influenced by climate and climate change**
J.-P. Maelfait, L. Baert & F. Hendrickx (Gent, Brussels)
- 10:10** **Perfluorooctane sulfonic acid (PFOS) pollution affects larval damselfly behaviour**
L. De Bruyn, J. Boots, T. Snijkers, H. Van Gossum (Brussel, Antwerpen)
- 10:25–10:50 Coffee break
- 10:50** **Variation in female morph frequencies in the damselfly *Ischnura elegans* in relation to male preference**
H. Van Gossum (Antwerpen)
- Chair **Session « Applied Entomology »**
Chr. Fassotte
- 11:05** **Processionary moths turning as urban sanitary threats – the particular case of *Thaumetopoea processionea***
N. Meurisse & J.-C. Grégoire (Bruxelles)
- 11:20** **Modelling presence and suitability of *Aedes albopictus* in Europe**
G. Hendrickx, F. Schaffner, J. Medlock, E.J. Scholte & E. Ducheyne (Zoersel, Zürich, Salisbury)
- Chair **Session « Social Insects »**
J. Billen
- 11:35** **The pioneer work on social insects of Charles Janet (1849-1932)**
J. Billen (Leuven)
- 11:50** **Vertical stratification of the ant assemblage in a Panamanian rainforest**
M. Leponce, J.H.C. Delabie, I. Cardoso do Nascimento, B. Corbara, J. Orivel, Y. Roisin, S. Ribeiro, R. Campos, J. Schmid, A. Floren & A. Dejean (Bruxelles, Itabuna, Clermond-Ferrand, Toulouse, Ouro Preto, Erlangen, Würzburg, Cayenne).
- 12:05** **Worker policing in the honeybee *Apis mellifera* and other social insects**
U. Ernst, D. Cardoen, P. Verleyen, T. Wenseleers, D.C. De Graaf & L. Schoofs (Leuven)
- 12:20–13:50 Lunch & Poster session
- 13:50** **Olfactive operant conditioning and use of odours for travelling by a myrmicine ant**
M.-C. Cammaerts & R. Zoheir (Bruxelles)

- 14:05** **Worker policing in the two vespine wasps *Vespula germanica* and *Dolichovespula norwegica***
W. Bonckaert & T. Wenseleers (Leuven)
- 14:20** **The morphology of the male reproductive system of the honeybee, *Apis mellifera***
L. Moors & J. Billen (Leuven)
- 14:35** **Cooperation and conflict in an ant-aphid mutualism: do ants sanction uncooperative aphid clones?**
A. Vantaux, J. Billen & T. Wenseleers (Leuven)
- 14:50** **Intraspecific social parasitism by queens in stingless bees**
T. Wenseleers, D. de Araujo Alves, T. Francoy, V.L. Imperatriz-Fonseca, P.N. Neto & J. Billen (Leuven, São Paulo)
- Chair **Session « Faunistics, Systematics and Biodiversity of Insects »**
 Th. Hance
- 15:05** **Species register of Belgium: an on-line annotated check list of the eukaryote organisms in Belgium**
P. Grootaert, F. Strobbe, M. Peeters, W. Dekoninck, G. Lenglet, K. Wouters, T. Backeljau & J. Van Goethem (Brussel)
- 15:20** **The interaction of professional and non-professional entomologists in Flanders (Belgium): is this relationship really working?**
M. Pollet, P. Grootaert & I. Van de Velde (Brussel)
- 15:35** **Research on saproxylic beetles in the Province of Limburg**
 L. Crèvecoeur (Genk)
- 15:50–16:15 Coffee break
- 16:15** **Invertebrate working group in Limburg (Belgium)**
 L. Crèvecoeur (Genk)
- 16:30** **DNA barcoding as a molecular identification tool for Belgian mosquitoes**
V. Versteirt, M. Coosemans, T. Backeljau & W. Van Bortel (Antwerpen, Brussel)
- 16:45** **A large scale survey of mosquito (Culicidae) biodiversity as basis for risk assessment**
W. Van Bortel, V. Versteirt, C. Garros, S. Boyer, T. Hance, W. Dekoninck, P. Grootaert, E. Ducheyne, G. Hendrickx, W. Takken & M. Coosemans (Antwerpen, Louvain-la-Neuve, Brussel, Zoersel, Wageningen)
- 17:00** **Urban entomology: Comparing the effectiveness of five traps commonly used in estimations of insect's biodiversity**
C. Devigne & J.-C. de Biseau (Lille, Bruxelles)
- 17:15** **Invasion history, habitat preferences and phenology of the invasive ladybird *Harmonia axyridis* in Belgium**
T. Andriaens, G. San Martin y Gomez & D. Maes (Brussel, Louvain-la-Neuve)
- 17:30** **Faunistical research on dragonflies (Odonata) in Belgium: past, present and future**
G. De Knijf, A. Anselin & M. Tailly (Brussel, Mariakerke)
- 17:45–18:00** **Poster reward**
- 18:00–19:00 Drink & Closure

UGent bestudeert insecten als mogelijke functionele voeding tegen hoge bloeddruk

Insecteiwit heeft potentieel als ingrediënt in functionele voeding, meer bepaald bij de behandeling en preventie van hoge bloeddruk. Dat blijkt uit het doctoraatsonderzoek van **dr. ir. Lieselot Vercruyse** van de faculteit Bio-ingenieurswetenschappen (promotoren: prof. John Van Camp en prof. Guy Smagghe).

Insecten

Vooral de Westerse wereld heeft een negatieve houding tegenover het gebruik van insecten als voedsel. In vele delen van de wereld maken insecten nochtans deel uit van de dagelijkse voeding en soms zijn ze de enige bron van dierlijk eiwit. Zo is het eten van insecten een traditie in vele landen in Azië, Midden- en Zuid-Amerika, en Afrika.

Meer dan 1000 insectensoorten worden geconsumeerd, waaronder sprinkhanen, krekels, rupsen, kevers, mieren en termieten. Insecten zijn zeer voedzaam en zijn een goede bron van eiwitten, energie en diverse vitamines en mineralen.

Door de schaarste op de vleesmarkt is de interesse in insecteneiwit als vleesvervanger sterk gestegen. Bovendien zijn insecten milieuefficiënter dan vlees: er is minder water en voeder nodig om ze te kweken.

Hoge bloeddruk

Hoge bloeddruk (hypertensie) is een belangrijke risicofactor voor het ontstaan van hart- en vaatziekten. De regulatie van de bloeddruk is een complex systeem waarin een aantal enzymen, waaronder het angiotensine-converterend enzym (ACE), een belangrijke rol spelen.

De huidige geneesmiddelen tegen hoge bloeddruk bevatten vaak synthetische enzymremmers (ACE inhibitoren), maar die kunnen een aantal nevenwerkingen veroorzaken. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat bepaalde voedingsmiddelen bestanddelen bevatten die het ACE enzym kunnen remmen. Deze bioactieve peptiden kunnen worden vrijgemaakt uit bepaalde eiwitten afkomstig van zowel dierlijke als plantaardige oorsprong.

In het doctoraatsproject werd insecteneiwit als bron van bioactieve peptiden onderzocht. Dr. Vercruyse kwam daarbij tot het besluit dat insecteiwit gebruikt kan worden als bron van bioactieve peptiden die antihypertensieve activiteit vertonen.

Dit onderzoek kan de basis vormen voor verdere exploratie van de mogelijkheden om een functioneel voedingsmiddel te ontwikkelen met bioactieve peptiden afkomstig van insecten. "Meer dan 250 miljoen mensen in de Westerse landen lijden aan een hoge bloeddruk", aldus dr. Benedikt Sas, Chief Business Officer van Food2Know. "Dit is bijna 1 op 3, en het verontrustende is dat het in volgende jaren nog verder zal toenemen."

Food2Know

Food2Know van de Universiteit Gent groepeerd onderzoekers van meer dan 35 laboratoria die verspreid zijn over 5 verschillende faculteiten, de Hogeschool Gent en het ILVO (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek). Dit samenwerkingsverband verricht onderzoek over de volledige gezondheidsketen: van veevoeding over voeding tot de algemene gezondheid van mens en dier.

Info

Dr. Lieselot Vercruyse

tel. 056 75 72 00

Lieselot.Vercruyse@UGent.be

Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje in Nederland

Onderstaande tekst uit **De Telegraaf van 2 november 2008**.

Ik vermoed dat ze genoeg exemplaren in Nederland gevonden hebben en dat ze dus niet geïnteresseerd zijn in onze Vlaamse beestjes...

Lieveheersbeestjes gezocht!

WAGENINGEN - Het laboratorium voor insectenkunde van de Wageningen Universiteit is op zoek naar lieveheersbeestjes. Om precies te zijn, zoekt het laboratorium naar het Veelkleurige Aziatische Lieveheersbeestje en dan graag in grote aantallen.

De rood-zwarte diertjes zijn nodig voor een promotieonderzoek naar de overwinteringskansen van het Veelkleurige Aziatische Lieveheersbeestjes (*Harmonia axyridis*). De beestjes komen voor in niet-verwarmde schuren, waar ze tussen planken of in een hoek bij elkaar kruipen. Wetenschapster Lidwien Raak vraagt mensen zich bij de universiteit te melden als zij het beestje op het spoor zijn. De onderzoekster is vooral geïnteresseerd in groepen van honderd of meer diertjes.

Het Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje is groter dan andere lieveheersbeestjes. De meeste zijn rood en hebben tot twintig zwarte stippen. Andere zijn juist zwart met twee of vier rode vlekken.

Het bewuste lieveheersbeestje is de enige soort die graag in gebouwen overwintert. Andere soorten lieveheersbeestjes zijn minder luxueus ingesteld; zij overwinteren tussen bladeren op de grond.

Activiteitenkalender

4 december 2008

Oudenaarde

Kartering, Gerda Achtergaele

Afspraak: De Zonnebloem, Parkstraat 25, 9700 Oudenaarde om 20u
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

10 december 2008

Zutendaal

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

11 december 2008

Turnhout

Mieren, Gilbert Loos

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

18 december 2008

Ronse

Determineren Paddenbroek, afsluiting project

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37 of lampyris@telenet.be

Varia

Wil je de focus@ongewervelden in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres: focus.ongewervelden@telenet.be**
Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op:
<http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Voor alle andere taxonomische groepen: één adres: **www.waarnemingen.be** .

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.